

כרכום מואבי Crocus moabiticus פורח ליד מכוור

בירדן

שי ביטנר, בית-ספר שדה כפר עציון Shaybaitner@gmail.com

אבי שמידע, חוג כלנית avi.shmida@gmail.com

12.12.2017

כרכום מואבי מין אנדמי לחבל מואב בירדן. זהו מין הכרכום היחידי שגדל בירדן ואיננו מופיע בישראל; בצבעו הסגול ובדגם העירוק הסגול נוצתי של הפרח שלו הוא אולי היפה בכרכומי אזורנו. המין תואר מאזור גיזה בחלק המזרחי של רמת מדבא אך במחקר מפורט אשר ערכו דאוד אל-עסווי הירדני והלמוט קרנדורף הגרמני (Al-Eisawi,;1998 Kerndorff 1988) נמצא כי הוא נפוץ כמעט בכל רמת מואב מאזור גיזה- מדבא ועד הקו הדרומי של כרך-קנטרה. כאן הוא גדל בחגורת הספר הים-תיכונית מדברית למחצה בכמות משקעים של 150-300 מ"מ. בתחום תפוצתו הצפוני באזור רמת עמאן הוא מוחלף על ידי **כרכום החרמון** ואילו בתחום תפוצתו הדרומי תחום גידולו חופף במקצת עם **כרכום גיירדו וכ.דמשקאי**, הממשיכים בתפוצתם מאזור כרך דרך רכס אדום עד אזור רס-א נקב. אתר קלסי לצפות בפריחתו הוא מבצר מכוור הנמצא דרומית מזרחית למדבא, בו פורח מין זה בראשית כל חודש דצמבר.



כרכום מואבי. צילם: שי ביטנר ©

כרכום מואבי שייך לקבוצת כרכום נאה, אליה משתייך גם **כרכום תרבותי**; בקבוצה זו עמוד העלי מחולק לשלוש אונות דמויות אלה (כלומר מתרחבות בחלק האמירי שלהן) וברוב המינים צבע האונות אדום עמוק ("סקרלט"). המיוחד ל**כרכום מואבי** ובשל כך הוא התמין למין אנדמי עצמאי, הוא שעמוד העלי שלו מחולק כבר מבסיסו לשלוש אונות ארוכות מאוד; אורכן עולה על 17 מ"מ ולרוב הן ארוכות יותר מהאבקנים, הן מתפשקות ובולטות באופן חלקי מבעד לאונות עטיפי הפרח. תכונה זו לא מוכרת באף מין אחר מקבוצת כרכום נאה. מספר העלים היוצאים מכל פקעת גבוה מאוד - 14 עד 17 עלים המבלבים בסוף או לאחר סיום הפריחה.

מעניין כי בירדן גדל גם **כרכום נאה**, המין הקרוב והויקרי של **כרכום מואבי**. מין זה גדל בירדן רק באזור דרום אדום, משובק עד רס א-נקב ותפוצתו איננה חופפת את תפוצת **כ.מואבי**. האם יש סיכוי כי כרכום מואבי יתגלה בארץ-ישראל המערבית? אם נקיש מתפוצת מיני הסתוונות יש לכך סיכוי; כך למשל **סתונית הקליפה** היא מין אנדמי הגדל גם בהר-הנגב וגם באדום, ואילו **סתונית טוביה** הקרובה לה מגבלת בתפוצה רק לעבר-הירדן המערבי. תהליך הבידוד והספציאציה של אוכלוסיות מינים **ידוע** מצמחים ובעלי חיים בעקבות שינויי אקלים וניתוק גיאוגרפי. כללית ככל שהאזור הגיאוגרפי מנותק ושונה אקלימית מבית-הגידול העיקרי של מין המוצא, הסיכוי להתמיינות מין חדש אנדמי גדלה. לכן בהרי אדום, הר-הנגב והרי דרום סיני מוצאים צמחים אנדמיים. הדגם של **כרכום מואבי** שונה; המין האנדמי מקבוצת כרכום נאה נוצר דווקא בחלק המרכזי של ירדן במואב, ואילו באדום שרד **כרכום נאה** "הרגיל" שאיננו מצפין לצפון ירדן ולגלעד.

ספרות:

Al-Eisawi DMH 1998 Field Guide to Wild Flowers of Jordan and neighbouring countries. Amman, Jordan : Commercial Press, Jordan Press Foundation "Al Rai".

Feinbrun N 1958 The Genus *Crocus* in Israel and neighbouring countries. Kew Bulletin, 2: 269-285.

Kerndorff H 1988 Observations on *Crocus* in Jordan with special reference to *Crocus moabiticus*. Herbertia, 44: 33-53.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ביטנר, ש., שמידע, א., 2017, כרכום מואבי *Crocus moabiticus* פורח ליד
מכוור בירדן, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

[כרכום מואבי *Crocus moabiticus* פורח ליד מכוור בירדן](#)